

IZ PRAKSE ZA PRAKSU

Primljeno: prosinac 2009.

DEAN SAVIĆ*, ZORAN HORVAT**

Krijumčarenje kulturnih dobara: analiza slučaja iz prakse

Analiza slučaja krijumčarenja numizmatičke zbirke ukazala je na niz pogrešaka nadležnih tijela koje su u konačnici dovele do obustave kaznenog postupka i nekažnjavanja počinitelja. Uočeni propusti u vezi s privremenim oduzimanjem predmeta, neadekvatnim provjerama glede statusa kulturnog dobra, neprijavlivanjem sudionika i pogrešnom kvalifikacijom kaznenog djela, upućuju na potrebu za dodatnom edukacijom službenika carine, policije i državnog odvjetništva kako se slične pogreške ne bi ponavljale u budućnosti, posebice u složenijim slučajevima povezanim s organiziranim kriminalom.

UVOD

Analizom je obuhvaćen slučaj krijumčarenja 96 srebrnih kovanica iz Mađarske u Hrvatsku. Spis predmeta vodi se u Policijskoj upravi međimurskoj pod brojem 511-21-06-KU-190/06, Općinskom državnom odvjetništvu u Čakovcu pod brojem K-DO-453/06, te u Općinskom sudu u Prelogu pod brojem II-K-85/06.

Prilikom analize predmeta uočeno je nekoliko spornih detalja na koje je stavljen poseban naglasak: privremeno oduzimanje krijumčarene robe, aktiviranje međunarodne policijske suradnje, kaznena prijava protiv sudionika u kaznenom djelu, kvalifikacija djela, te razlozi kojima je argumentirano obustavljanje kaznenog postupka.

1. OPIS I ANALIZA DOGAĐAJA

Dana 28. srpnja 2006. godine na međunarodnom graničnom prijelazu Goričan, carinski službenici su kod hrvatskog državljanina K. J. pronašli veću količinu bižuterije, te zbirku od 96 srebrnih kovanica. Predmeti su pronađeni pregledom kabine teretnog vozila kojim je K. J. upravljao, a nalazili su se ispod ležaja za spavanje.

* mr. sc. Dean Savić, predavač na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

** Zoran Horvat, policijski službenik za obradu kriminaliteta u PP Mursko Središće, PU međimurske.

Tijekom daljnjeg postupanja policija je prikupila obavijesti prema kojima je numizmatička zbirka vlasništvo poljske državljanke D. H. B. i njezine sestre A. A. koje su je za iznos od 1.000 eura kupile na tržnici u Poljskoj. Zbirka je trebala biti prokrijumčarena u Hrvatsku i prema prethodnom dogovoru prodana jednoj osobi iz Zagreba.

Slika 1: Dio pronađene numizmatičke zbirke

Iz spisa nije jasno na koji su način prikupljene obavijesti o identitetu vlasnica predmeta jer u službenoj zabilješki o obavljenom obavijesnom razgovoru nije zabilježeno da je vozač otkrio njihov identitet. U zabilješki sastavljenoj povodom postupanja u vezi s kaznenim djelom izbjegavanja carinskog nadzora, navedeno je kako su spomenute poljske državljanke zatečene kod jednog restorana na graničnom prijelazu Goričan, pa se može tek pretpostaviti da je podatke o njima dao vozač teretnog vozila.

Tijekom obavijesnog razgovora vlasnice zbirke izjavile su kako su na kamionskom terminalu u Mađarskoj ponudile vozaču da za iznos od 50 do 70 eura prokrijumčari robu preko granične crte, da bi nakon toga u Hrvatsku ušle vlastitim osobnim vozilom.

Carinska ispostava je oduzete kovanice dostavila na ekspertizu i procjenu Muzeju Međimurja koji je vrijednost zbirke procijenio na 17.300 kuna. Ekspertizom je također utvrđeno da se radi o kovanicama porijeklom iz Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država, Francuske, Meksika, Japana i Kine. Najstarije od njih datirale su iz sredine XIX. stoljeća, a najnoviji primjerci iz sedamdesetih godina XX. stoljeća.

1.1. Privremeno oduzimanje predmeta

Carinski službenici oduzeli su krijumčarenu robu te vozaču izdali potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta. Kao zakonska osnova za privremeno oduzimanje naveden je članak 249. stavak 1. Carinskog zakona¹ prema kojem carina može privremeno oduzeti predmete kada je roba predmet carinskog prekršaja, te je temeljem toga može i zadržati do okončanja postupka.

¹ Carinski zakon. (NN 78/99.)

Numizmatička zbirka opisana je kao *"Srebrnjaci, 8x12, ukupno 96 komada"*, što je pogrešno. Iako se ne može očekivati da carinski ili policijski službenici budu osposobljeni opisivati predmete detaljno kao što to mogu stručnjaci za pojedina područja, to ne može biti izgovor da se svaki predmet ne opiše zasebno u skladu s pravilima kriminalistike, odnosno da se ne navedu njegove najvažnije osobine. Tako je, primjerice, jedna od oduzetih kovanica trebala biti opisana na sljedeći način: *"Jedna kovanica srebrne boje s natpisom 'Liberty, In God we trust, 1896' i lijevim profilom žene na licu kovanice, te natpisom 'United States of America, One Dollar' i likom ptice raširenih krila na naličju."*

Slika 2 i 3: Avers i revers srebrnog američkog dolara iz 1896. godine koji je bio u opticaju između 1878. i 1921. godine

Naravno da takvo opisivanje zahtijeva znatno više vremena i veći broj ispisanih stranica zapisnika i potvrda, ali je ispravnije. U konkretnom slučaju zbog neadekvatnog opisivanja mogla se dovesti u pitanje istovjetnost kovanica, što je u konačnici moglo osporiti valjanost radnje privremenog oduzimanja predmeta.

1.2. Međunarodna policijska suradnja

Dana 31. kolovoza 2006. godine Policijska uprava međimurska dostavila je obavijest o zapljeni kovanica Odjelu organiziranog kriminaliteta Ministarstva u sjedištu. Iako Policijska uprava međimurska u korespondenciji s Carinarnicom Varaždin navodi kako je putem NCB Interpola zatražila provjere u vezi sa statusom numizmatičke zbirke, to ipak nije bio slučaj. Naime, podaci su dostavljeni odjelu organiziranog kriminaliteta "na znanje i daljnje postupanje" bez preciziranja kakve je provjere potrebno zatražiti i od koga. Dvojbeno je da li je linijski odjel bio dužan samostalno prepoznati potrebu za aktiviranjem međunarodne policijske suradnje.

U dopisu Policijske uprave od 12. kolovoza 2008. godine upućenom Carinarnici, navodi se kako je provjerom utvrđeno da putem NCB Interpola nije zaprimljen odgovor, ali u spisu nema traga pisanoj ili telefonskoj komunikaciji na tu temu. Kako su rezultati provjera carini potrebni radi okončanja postupka, odluku o sudbini zaplijenjenih predmeta nije bilo moguće donijeti pa se kovanice i dalje čuvaju u prostorima Carinarnice.

U sličnim slučajevima nužno je utvrditi radi li se o predmetima koji imaju status kulturnog dobra, te pokušati utvrditi radi li se o ukradenoj robi, odnosno treba pronaći njezine vlasnike. Stoga, ukoliko je već bilo potrebe za aktiviranjem međunarodne policijske suradnje, tada je trebalo i ustrajati na dobivanju rezultata provjera. U protivnome, radi ekonomičnosti postupanja – provjere nije trebalo ni zatražiti.

1.3. Kaznena prijava protiv sudionikâ i kvalifikacija kaznenog djela

Kaznena prijava protiv vozača kamiona podnesena je 11. rujna 2006. godine Općinskom državnom odvjetništvu u Čakovcu zbog kaznenog djela izbjegavanja carinskog nadzora u pokušaju (opisano u čl. 298. st. 1. u svezi s čl. 33. st. 1. Kaznenog zakona², kažnjivo po čl. 298. st. 5. u svezi sa st. 1. KZ-a).

Nije podnesena kaznena prijava protiv dviju poljskih državljanica, vlasnica krijumčarene zbirke, koje su potakle vozača na počinjenje kaznenog djela. Iz spisa nije vidljivo zbog čega kaznena prijava protiv sudionikâ nije podnesena. Bez obzira na razloge riječ je o težem propustu. Naime, sukladno članku 36. stavku 1. KZ-a³ poticatelj odgovara za kazneno djelo u skladu sa svojom namjerom, a prema članku 37. stavku 1. poticatelj će se kazniti kao da je kazneno djelo sam počinio.

Ovdje se također može primijetiti da nije učinjeno ništa kako bi se utvrdio identitet osobe koja je trebala biti kupac, odnosno daljnji preprodavatelj numizmatičke zbirke. Propuštanje provođenja cjelovitog kriminalističkog istraživanja u slučajevima kada postoje konkretna saznanja o krijumčarskom kanalu, značajan je propust u postupanju.

Isto tako, može se primijetiti da kaznena prijava nije podnesena za stavak 3. članak 298. KZ-a što je još jedna značajnija pogreška. Naime, kulturna dobra su roba čiji je promet ograničen prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara,⁴ a stari novac se smatra pokretnim kulturnim dobrom.⁵ Prema istom Zakonu svojstvo kulturnoga dobra, na temelju stručnog vrednovanja, utvrđuje Ministarstvo kulture rješenjem.⁶ S obzirom na to da od nadležnih institucija u Hrvatskoj ili inozemstvu nije zatraženo stručno vrednovanje i utvrđivanje statusa numizmatičke zbirke, može se navesti kako je to jedan od ključnih propusta koji će odigrati odlučujuću ulogu tijekom kaznenog postupka.

1.4. Obustava kaznenog postupka

Na temelju kaznene prijave Općinsko državno odvjetništvo u Čakovcu podnijelo je 19. rujna 2006. godine Općinskom sudu u Prelogu optužni prijedlog protiv K. J. zbog pokušaja izbjegavanja carinskog nadzora, kvalificirajući kazneno djelo na način kao što je to učinjeno i u kaznenoj prijavi – ne praveći razliku između bižuterije i starog novca. Sudu je predloženo da izda kaznenu nalog kojim prihvaća zahtjev državnog odvjetništva i okrivljenom izrekne kaznu u visini od četrdeset prosječnih dnevnih dohodaka. U protivnom, odvjetništvo predlaže da se održi glavna rasprava, izvedu dokazi, okrivljenog proglasi krivim i da mu se izrekne novčana kazna u visini od šezdeset dnevnih dohodaka.

²Kazneni zakon. (NN 110/97., 27/98., 50/00., Odluka USRH U-I-241/00. od 10. svibnja 2000., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., Odluka USRH U-I-2566/03. i U-I-2892/03. od 27. studenog 2003., 105/04., 84/05.)

³Isto.

⁴Vidi: Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. (NN 69/99., 151/03., 157/03., čl. 36.-40.)

⁵Isto, čl. 8. st. 1. t. 8.

⁶Isto, čl. 12. st. 1.

Sud je presudio u vrlo kratkom roku i prihvatio zahtjev odvjetništva te je 21. rujna 2006. godine donio kazneni nalog i osudio K. J. na novčanu kaznu u iznosu od četrdeset prosječnih dnevnih dohodaka što je iznosilo šest tisuća kuna.

Dana 26. rujna 2006. godine optuženik je podnio prigovor u kojem ne poriče počinjenje kaznenog djela, ali traži da mu se smanji novčana kazna obrazlažući svoj zahtjev niskim primanjima i teškim obiteljskim prilikama.

U međuvremenu, 1. listopada 2006. godine stupio je na snagu Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona⁷ u kojem je članak 298. izmijenjen tako da je stavak 1. dekriminaliziran. Na temelju toga državno odvjetništvo je 2. studenoga 2006. godine uputilo sudu dopis u kojem se poziva na spomenutu izmjenu KZ-a i objavljuje kako odustaje od optužnog prijedloga. Na temelju toga sud je 9. studenoga 2006. rješenjem stavio izvan snage kazneni nalog iz rujna 2006. godine i obustavio kazneni postupak.

Propust državnog odvjetništva da u optužnom prijedlogu ispravi pogrešku policije i prekvalificira kazneno djelo za koje je K. J. prijavljen, u konačnici je doveo do obustave postupka, jer krijumčarenje veće količine robe ili stvari velike vrijednosti prema KZ-u više nije bilo kažnjivo.

2. ZAKLJUČAK

Obustavom kaznenog postupka, niz carinskih, policijskih i državno-odvjetničkih propusta rezultirao je nekažnjavanjem počinitelja. Iako se u konkretnom slučaju radilo o kaznenom djelu za koje se ne može reći da predstavlja veliku društvenu opasnost, ostaje bojazan da bi postupanje bilo identično i u ozbiljnijim predmetima.

To upućuje na zaključak da je permanentno dodatno stručno usavršavanje djelatnika nadležnih službi prijeko potrebno, kako bi pogreške u postupanju bile svedene na najmanju moguću mjeru. To je posebno važno kada se uzme u obzir da je krijumčarenje i ilegalna trgovina kulturnim dobrima jedna od važnijih aktivnosti organiziranih kriminalnih skupina kojima one stječu znatnu materijalnu dobit.

Ovdje se može napraviti mala digresija i prokomentirati važeći članak 298. KZ-a prema kojem predmet izbjegavanja carinskog nadzora može biti "roba čija su **proizvodnja i promet** ograničeni ili zabranjeni". Ta je odredba prije izmjena i dopuna Zakona predviđala kažnjavanje krijumčarenja robe čija su **proizvodnja ili promet** ograničeni ili zabranjeni.

Nije jasno radi li se ovdje o pogreški ili je zakonodavac svjesno izmijenio biće kaznenog djela tražeći kumulativno postojanje spomenutih uvjeta. Naime, ukoliko se citirana norma tumači gramatički, tada bi dekriminalizacija krijumčarenja bila preširoka i obuhvatila bi robu poput cigareta, kave, alkohola, kulturnih dobara, neke vrste roba dvojne namjene i sl. Naime, promet tih vrsta robe je ograničen, ali ne i njihova proizvodnja. Pošto bi dekriminalizacija njihova krijumčarenja bila apsurdna i društveno vrlo opasna, u praksi se nastavilo postupati jednako kao i prije izmjena i dopuna KZ-a. Sukladno tome, bilo bi korisno izmijeniti spornu odredbu.

⁷Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona. (NN 71/06.)

LITERATURA

1. *Carinski zakon*. NN 78/99. Zagreb: Narodne novine.
2. *Kazneni zakon*. NN 110/97., 27/98., 50/00., Odluka USRH U-I-241/00. od 10. 5. 2000., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., Odluka USRH U-I-2566/03. i U-I-2892/03. od 27. 11. 2003., 105/04., 84/05. Zagreb: Narodne novine.
3. *Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona*. NN 71/06. Zagreb: Narodne novine.
4. *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*. NN 69/99., 151/03., 157/03. Zagreb: Narodne novine.